

O vrednotah kot (raznovrstni) oblikovalni sestavini človekove osebnosti

ALOJZIJA ŽIDAN

Za sodobno družbo lahko trdimo, da predstavlja informacijsko družbo oziroma družbo informacij. Človek je v svojem vsakdanjem življenju obkrožen s številnimi informacijami, ki predstavljajo močne dejavnike oblikovanja njegove osebnosti in njenega vedenja. Skozi informacije se tudi oblikujejo človekove vrednote. Prav vrednote, ki jih gradijo informacije, so tiste, ki determinirajo človekovo življenje. Spričo tega dejstva ni presenetljivo, da (če) obstaja zelo velik interes za njihovo preučevanje. Preučujejo jih filozofi, sociologi, psihologi, antropologi in še in še bi lahko naštevali.

Za informacije, ki oblikujejo človekove vrednote, so zlasti zainteresirani številni socialni dejavniki. In to spričo dejstva, ker je z njimi mogoče oblikovati človekovo socialno vedenje. Zato se zastavlja problem: koliko je človek kot osebnost sploh svoboden pri oblikovanju svojih vrednot? Koliko je človekova osebnost resnično svobodna osebnost pri (v) svojem vrednotenju? In to tudi tedaj, ko misli, da je pri tem resnično avtonomna osebnost?

Vrednote so pojavi, ki so odvisni od mnogih dejavnikov. Predvsem je ključnega pomena ta, ki mu rečemo sama vsebina vrednote. Pomembno pa je tudi: kdo dejansko vrednoti? Kajti vrednoti posameznik, družina, šola, družba itd. Pa tudi: kako vrednoti?

Prav vrednote so tudi vsebinski element informacije. Vrednote so tiste, ki določajo informiranju smisel. Spričo tega je tudi za znanost posebej pomembno, da ugotovi moč informacije, njeno strukturiranje. Povedano še drugače: (tudi) problem raziskovanja informacij je vedno sočasno povezan z vrednotami informacij.

Preučevanje nanizanih problemov je zelo aktualno. Spričo tega motiva se bomo tudi mi v pričujočem prispevku bavili z obravnavo nekaterih. Tematiko, ki jo bomo obravnavali, lahko natančneje dorečemo kot poskus analize vprašanj: o kakšnih vrstah vrednot (pa) sploh lahko govorimo? Zanimalo nas bo tudi: katere pomembne funkcije lahko pri človekovi osebnosti opravljajo pojavi, imenovani vrednote? Z analizo, ki bo poskusila opredeliti (nekatero) vrste in funkcije vrednot, pa seveda tudi tega, zelo kompleksnega problema ne bomo izčrpali v vsej njegovi širini in globini. Problem bo še ostal, saj je na njegovem področju danes veliko odprtega, nedorečenega. Skratka takšnega, kar sili in mora siliti k nadaljnjemu razmišljanju.

Rečemo lahko, da obstajajo zelo številne klasifikacije (tipologije) vrednot. Le-te temeljijo na upoštevanju zelo različnih kriterijev.

"Poznana je že klasična (in dosti kritizirana) klasifikacija Allporta, Vernona ter Lindziya, ki deli vrednote na teoretične, ekonomske, estetske, politične ter religiozne."¹

Trditev o obstoju zelo številnih klasifikacij (tipologij) vrednot ter o njihovem upoštevanju zelo različnih kriterijev pa lahko podkrepimo še z огledom nekaterih vrednotnih klasifikacij (tipologij).

Milton Rokeach, na primer, razlikuje dve vrsti vrednot: instrumentalne in terminalne. Medtem ko se instrumentalne vrednote nanašajo na zaželene načine obnašanja, pa se terminalne vrednote nanašajo na zaželena končna stanja eksistence, na končne cilje, ki predstavljajo smiselne neke aktivnosti. Tako v okviru instrumentalnih vrednot tudi Rokeach razlikuje moralne vrednote ter vrednote sposobnosti, v okviru terminalnih vrednot pa osebnostne (personalne) in družbene vrednote. Po Rokeachu imajo terminalne vrednote pretežno intrapersonalni značaj, instrumentalne vrednote (posebno moralne) pa pretežno interpersonalni značaj.

Za posredovano klasifikacijo (tipologijo) vrednot Rokeacha lahko rečemo, da je zgrajena na upoštevanju temeljnega kriterija, ki ga lahko opredelimo kot: vloga vrednote in njena uporaba. Toda, trdimo tudi lahko, da upošteva Rokeach navedeni kriterij pri svoji vrednotni klasifikaciji (tipologiji) v pretirano statičnem pomenu. Ne upošteva namreč, da je odnos med tema dvema vrstama vrednot zelo dinamične narave. Trdi se lahko, da gre za dva sicer ločena, toda funkcionalno povezana elementa: načini obnašanja so instrumenti za doseganje ciljev. "Ta odnos je torej potrebno razumeti fleksibilno: neka terminalna vrednota je prav tako lahko tudi sredstvo za uresničenje nekega cilja - torej druge terminalne vrednote. Pa tudi ista instrumentalna vrednota lahko predstavlja način za doseganje večjega števila ciljev, in tudi nek cilj je lahko dosežen s posredovanjem večjega števila različnih instrumentalnih vrednot."²

S klasifikacijo (tipologijo) vrednot, ki temelji na upoštevanju kriterija, kakšna je vloga vrednote in njena uporaba, vendar ne razumljena v statičnem Rokeachovem (temveč v dialektičnem) pomenu, pa se lahko tudi srečamo pri dr. Vojanu Rusu. Tudi le-ta meni, da lahko razlikujemo:

1. vrednote kot cilje
2. in vrednote kot sredstva.

Poleg navedene klasifikacije (tipologije) vrednot pa dr. Vojan Rus tudi opozarja na obstoj še drugih možnih zanimivih klasifikacij vrednot. In sicer: če upoštevamo (kot kriterij) bistvene stopnice v spoznavanju vrednot, potem lahko po njegovem mnenju tudi razlikujemo naslednje vrednote:

1. povsem nezavedne vrednote in protivrednote;
2. slutene (ali občutene) vrednote in protivrednote;
3. figurativno čustvene vrednote in protivrednote;
4. hipotetične vrednote in protivrednote;

¹ Ljiljana Bačević, Pristup proučavanju vrednosnih dimenzij mednarodne televizijske razmene, Magistarski rad, FSPN, Ljubljana, 1978, str. 74.

² Ibidem, str. 73.

5. izkustveno (in tudi znanstveno) spoznane vrednote in protivrednote;

6. novo zamišljene vrednote.

V zvezi z graditvijo posredovane tipologije vrednot pa njen avtor meni: "Slutnje, figure in hipoteze so stalne sestavine človeškega vrednostnega dojetanja in - v najrazličnejših oblikah - stalno predhodno gradivo vrednostnih sodb in zamisli."³

Upoštevalo bi kriterij, človekovo ustvarjalnost, tudi lahko razlikujemo:

1. naravne vrednote ter

2. kulturne vrednote.

"Vrednote, ki so rezultat človekove ustvarjalnosti, so kulturne vrednote."⁴

Po mnenju dr. Vojana Rusa pa je možno razlikovati še med naslednjimi vrednotnimi strukturami:

1. vrednota (dobro) - protivrednota (slabo) (upoštevalo bi kriterij vrednosti kake vrednote);

2. vrednota na sebi (do sebe) - vrednota do drugega (upoštevalo bi kriterij vrednota za koga);

3. možna vrednota - uresničena vrednota (upoštevalo bi kriterij uresničevanja vrednote);

4. notranja vrednota - zunanja vrednota (upoštevalo bi kriterij lokacije vrednote);

5. pretekla - sedanja - prihodnja vrednota (upoštevalo bi kriterij prevladujoče časovne dimenzije v vrednoti);

6. obča - posamična vrednota itd. (upoštevalo bi kriterij pripadnosti vrednote).

Klasifikacija (tipologija) vrednot, s katero se lahko srečamo pri dr. Arifu Tanoviću, je grajena na prvenstvenem razlikovanju (prav vseh) vrednot na:

1. individualne ter

2. na družbene vrednote.

Tanovićeva klasifikacija torej pri svojem razlikovanju vrednot upošteva kot temeljni kriterij: kriterij pripadnosti vrednote. Sicer pa Tanović pravi: "Vse vrednote imajo individualno in družbeno komponento: v ekonomiki imamo individualno delo ter uporabno vrednost, kot tudi abstraktno delo ter menjalno vrednost; v morali individualno zavest in družbene norme, v religiji individualno verovanje in cerkveni kodeks, v umetnosti individualno ustvarjalnost ter sodbe kritike in publike, v znanosti individualni raziskovalni akt ter družbeno verifikacijo, v politiki individualne in družbene interese. Največja tako individualna kot družbena vrednota je osebnost. Nekatere človeške vrednote so pretežno individualne, toda nobena ni popolnoma nedružbena. Znanstvenik, pesnik, filozof ustvarjajo vrednote kot osamljeni individui, toda z imanentnim družbenim ciljem. Umetniško delo ne ustvarja družba, temveč osebnost, ki s svojim delom oplemeniti skupnost. Družba ne občuti, ne misli, ne pomni, ne ljubi, temveč delajo to individualni ljudje, ki tvorijo družbo."⁵

Na vprašanje o kakšnih vrstah vrednot lahko govorimo, oziroma, kako le-te klasificirati, odgovarja dr. Jože Šter takole: "Največkrat govorimo o moralnih in umetniških vrednotah, o političnih in znanstvenih vrednotah, o religioznih vrednotah, o vrednotah v športu itn. Vse te razlike so pomembne, toda z vidika naše teme je pomembnejša druga delitev. H graditvi človekove celovitosti, k obstoju in razvijanju

³ Dr. Vojan Rus, *Etika in socializem*, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976, str. 354.

⁴ Ibidem, str. 361.

⁵ Dr. Arif Tanović, *Vrijednost i vrednovanje*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1972, str. 43.

bistva človeka prispevajo lahko naravne stvari (bitja), kot je na primer zrak, voda, pragozd itn., ali pa produkti človekovega dela, kot so na primer hiša, kruh, samoupravljanje itn."⁶

Iz navedenega razmišljanja lahko torej sklepamo, da je za njihovega avtorja (in sodimo, da povsem upravičeno) pomembnejše vprašanje: koliko neka vrednota prispeva h graditvi človekove celovitosti, kot pa vprašanje, katera vrednota prispeva k temu cilju.

Tako, kot opozarja dr. Arif Tanović, da je možno prav vse vrednote klasificirati na individualne in na družbene oziroma, da so le-te v medsebojno prepletujočem se, dialektičnem odnosu, pa meni tudi dr. Ilija Mrmak. Tudi dr. Mrmak opozarja na to, da lahko pri človeku razlikujemo med njegovim:

1. individualnim in
2. družbenim vrednotenjem.

Oziroma, po mnenju dr. Mrmaka celovitost človekovega bitja in njegovih vrednot nikakor ne predstavlja tudi ovire, da ne bi mogli pri človeku govoriti o njegovih družbenih vrednotah še tudi posebej, ločeno. Toda če človekove družbene vrednote obravnavamo kot posebni (ločeni) predmet analize, dr. Mrmak tudi povsem upravičeno opozarja na to, da je pri takšnem delu potrebno upoštevati izredno pomembno dejstvo. To je, celoto, oziroma, tudi takšne prvine in razsežnosti človekove osebnosti, kot so: njeno aktivnost (delovnost), zavest in ustvarjalnost, zgodovinskost itd. Kajti neupoštevanje tega dejstva nas lahko vodi v različne sociologizme oziroma v enostransko sklepanje, češ da je temeljna in edina določevalka človeka zgolj njegova družbenost. Res je, da je (in da je bila tudi v zgodovini) človekova družbenost vedno izredno pomembna določevalka njegovega izražanja in uresničevanja. Toda, to ni bila edina določevalka njegovega izražanja. Sicer pa o družbenih vrednotah oziroma o njihovem pomenu za življenje posameznika razmišlja dr. Mrmak tudi takole: "Globalni sistem človekovih vrednot vsebuje kot bistven del vrednote njegove družbenosti in družbenega izražanja. To so vrednote, s pomočjo katerih človek kot individuum ali kot človek družbenih skupin izraža svoje temeljne potrebe in interese, cilje in želje po urejanju svojega družbenega življenja, v ožjih ali najširših družbenih razmerah. Te vrednote so odvisne od človekove razvitosti, spoznanj, doživljanj, prepričanj, stališč in drugih njegovih značilnosti, ki so lahko racionalne ali iluzorne, lahko so se razvile pod vplivom lastnih spoznanj, vzgoje v družini, družbi, ali pa pod drugimi vplivi fizičnega in psihičnega življenja. Te vrednote so tudi podlaga za njegovo prostovoljno združevanje v družbene skupine, da bi lažje uresničil svoj interes (cilje, želje itd). Te skupine, če so formalno organizirane in institucionalizirane, imajo posebno določene tudi svoje cilje, ki vsebujejo temeljne vrednote teh skupin; vendar pa se vse vrednote vseh posameznikov lahko tudi v čem razlikujejo, odstopajo v tistih svojih razsežnostih, ki niso bistvene za uresničitev vrednot skupine (organizacije). V okviru teh skupin lahko pride do boja glede temeljnih interesov, skupina (organizacija) lahko razpade ali nekatere, tudi bistvene, vrednote zamenja. Namreč, razumeti je treba, da niti v primeru prostovoljnega združevanja interesov ni možna popolna enotnost interesov med individuum in skupino, temveč poteka znotraj teh skupin boj glede vrednot in vrednotenja. Če pa so skupine (organizacije) bolj trdno institucionalizirane, lahko s svojo močjo in avtoriteto zadušijo vse nasprotnne individualne interese, pa tudi interese večine, ker se lahko znotraj

⁶ Dr. Jože Šter, *Socialistična morala in morala v socializmu*, Knjižnica sindikati, Ljubljana, 1981, str. 27.

organizacij razvijejo centri moči, številčno majhni, ki svojo moč črpajo iz institucionalne organiziranosti."⁷

Ne da bi z ogledom zgolj nekaterih klasifikacij (tipologij) vrednot izčrpali prav vse možne kriterije, ki nastopajo kot določevalci tako razumevanja (zelo širokega) pojma vrednota kot tudi njegovih različnih vrst, moramo vendarle opozoriti na nekatera dejstva. Pa tudi na vprašanje, ki se nam pojavlja ob preučevanju tovrstne tematike. Dejstvo je, da lahko razlikujemo med zelo različnimi vrstami vrednot, med katerimi celo prihaja do boja. In če lahko govorimo tudi, kot smo spoznali, o vrednoti na sebi, o vrednoti za sebe, se zastavlja vprašanje: ali je torej res tudi nekaj lahko vrednota, četudi človek sam to tako ne vrednoti? Izredno pomembno pa je še tudi spoznanje, da je pri človeku kot osebnosti možno razlikovati med dvema, prepletujočima se vrstama vrednotenja: med njegovim individualnim in socialnim vrednotenjem.⁸ Proces srečevanja individualnih in socialnih vrednot pa je pri osebnosti prav zaradi dejstva, ker je le-ta v sodobni družbi multimedijski informacijski sprejemnik, mnogokrat zelo neusklajen. Rečemo celo lahko, da gre mnogokrat za proces, v katerem se v osebnosti pojavljajo navzlic medsebojnemu prepletu in pogojevanju njenih individualnih in socialnih vrednot konflikti, protislovja. In prav nastopajoči konflikti, protislovja so v osebnosti tudi vzročni dejavniki potrebnega spreminjanja in dograjevanja njenih različnih vrednot. S spremembami, potekajočimi v osebnosti, pa se osebnost tudi lahko razvija, saj njen razvoj ravno predstavlja oblikovanje novih in preseganje prej oblikovanih vrednot.

Pri osebnosti, na kar nas je že opozorila izvedena analiza, sta torej njena potekajoča procesa individualnega in socialnega vrednotenja v medsebojni povezavi, oziroma predstavljata dialektično celoto.

FUNKCIJE VREDNOT

Napovedali smo že, da se bomo še tudi lotili analize vprašanja: katere pomembne funkcije pa lahko pri človekovi osebnosti opravljajo (tako zelo različno obstoječe) vrednote?

Med pomembne funkcije, ki jih lahko opravljajo vrednote, številni avtorji zlasti uvrščajo sledeče:

- Vrednote lahko koristijo človeku kot standardi (kot oporni vzorčni temelji) za njegovo obnašanje na mnogih področjih. Tako imajo lahko pomembno funkcijo pri človekovem zavzemanju stališč, pri njegovem presojanju, samooценjevanju, ocenjevanju drugih, vplivanju na druge in podobno. Oziroma poudarja se, da tako kot imajo vrednote pomembno vlogo v makrostrukturi družbe, imajo pomembno vlogo tudi v intimnem svetu posameznikovega življenja. Prav vrednote so posamezniku vodilo, ki lahko usmerja njegovo obnašanje do družbe in do samega sebe.

⁷ Dr. Ilija Mirmak, Kriza našega družbenega vrednostnega sistema in oblikovanje vrednot, Krizni pojavi (Zbornik razprav), FSPN, CDPI, Ljubljana, 1983, str. 501, 502

⁸ Več o tematiki, ki zadeva socialne vrednote, je mogoče spoznati še v viru: Miloš N. Đurić, Postanak, razvitak i promene opštih vrednosti, Savremenik, Beograd, 1967.

- Vrednote pa so tudi tiste, ki človeku omogočajo, da se lažje pravilneje odloči. Človek se namreč lahko lažje odloči na podlagi presoje dobrih ali slabih posledic nečesa, kar bi želel uresničiti in čemur bi se hotel izogniti. Torej nečesa, kar je vredno ali pa ne.

- Vrednote tudi v osebnosti opravljajo integrativno funkcijo oziroma tudi omogočajo integriranost osebnosti. Osebnost z dobro integriranimi vrednotami je namreč "bolj zdrava", bolj zanesljiva. Skratka, ve, kaj hoče.

- Vrednote osebnost tudi lahko motivirajo. Oziroma, vrednote lahko koristijo osebnosti tudi kot motivacijska sredstva za njeno doseganje zaželenih ciljev.

- Vrednote imajo pomembno vlogo tudi v procesu prilagajanja posameznika družbenemu okolju, v katerem le-ta živi. Prav tako pa tudi v procesu njegove samoaktualizacije.

- V družbenem življenju vrednote tudi dopuščajo predvidevanje. Po vrednotah namreč tudi lahko predvidevamo obnašanje posameznika.

- Zlasti nekatere vrednote imajo izreden pomen tudi za občutek identitete. Lahko so bistven pogoj tudi za sprejemanje drugih vrednot. Oziroma, lahko so pomembnejše celo od - življenja (na primer svoboda, če je ogrožena).

Vrednote so tudi regulatorji konfliktov; v borbi motivov imajo vrednote vlogo arbitra.

Vrednote pa so tudi izvor moralnih norm; determinirajo moralo posameznika in družbenih skupin. Če ne poznamo vrednot, tudi ne moremo dojeti bistva morale.

- "Kar zadeva družbene skupine in družbo v celoti, imajo vrednote in vrednotni sistem funkcijo ohranjanja kontinuitete v razvoju, integrativno funkcijo in funkcijo identifikacije, toda tudi funkcijo temelja za razvijanje konfliktov. Vrednote in vrednotni sistem tudi predstavljajo dejavnik določanja in uresničevanja družbenih ciljev (njihove prednosti in načina uresničevanja) ter osnovo za razvijanje, sprejemanje in transformiranje ideologije."⁹

- Za človekovo osebnost predstavljajo vrednote pomemben instrument, kateri ji z opravljanjem svoje spoznavne funkcije pomaga pri njenem sprejemanju različnih informacij, dobivajoč jih iz multimedijskih informacijskih virov. Opravljanje spoznavne funkcije vrednot se izraža tako, da osebnost lažje in hitreje sprejema tiste informativne vsebine, do katerih ima že predhodno oblikovan ustrezen (pozitivni) vrednotni odnos. Oziroma, prav njene že oblikovane vrednote tudi opravljajo pomembno vlogo pri njenem sprejemanju različnih informativnih vsebin. Poznavanje spoznavne funkcije vrednot, ki se pri osebnosti izraža v opravljanju selekcije pri njenem sprejemanju informativnih vsebin, je torej pomembno. Pomembno spričo tega, ker je nujna krepitev kognitivnih temeljev vrednot osebnosti.

- Spoznavna funkcija, ki jo pri osebnosti opravljajo vrednote, pa se nadalje tudi prepleta z njihovo motivacijsko funkcijo. Vrednote tudi delujejo, kot smo že dejali, kot motivacijski cilji, kateri relativno trajno, celovito usmerjajo osebnostno aktivnost. Sicer pa se prepletenost spoznavne in motivacijske funkcije vrednot pri osebnosti lahko izraža takole: (tiste) že oblikovane vrednote osebnosti, ki vplivajo kot pozitivna spoznavna

⁹ Opozorimo naj, da navedeno funkcijo vrednot še zlasti poudarja A. H. Maslow. Le-ta pripisuje izreden pomen vrednotam, ki ga imajo v procesu prilagajanja posameznika. Oziroma, Maslow govori (v delu: Motivacija ličnosti, Nolit, Beograd, 1982) o prilagojevalni, o ego-obrambeni in o samoaktualizacijski funkciji vrednot. O tem, kako razumeva vrednote Maslow, glej še tudi: Vladimir Vujić, Sistem vrijednosti i odgoja, Školske novine, Zagreb, 1987, str. 34.

¹⁰ Ljiljana Bačević, Pristup proučavanju vrednosnih dimenzija međunarodne televizijske razmene, Magistranski rad, FSPN, Ljubljana, 1978, str. 74.

določilnica tudi na njeno sprejemanje informativnih vsebin, lahko tudi vplivajo na motivacijo osebnosti. Vrednote imajo lahko avtonomno in heteronomno osnovo, ki pa sta v medsebojnem prepletu. Upoštevač tovrstno spoznanje, pa lahko tudi poudarimo, da še zlasti resnične, avtonomne vrednote osebnosti (z vključevanjem svojih širokih kognitivnih sestavin) le-to lahko tudi visoko motivirajo, saj ima do njih kot odnos do nečesa, kar jo izrazito zavezuje. Torej, še zlasti izoblikovane (avtonomne) vrednote tudi lahko vplivajo na razvijanje njene motivacije. Razvita motivacija osebnosti pa je le-tej nenehno potrebna kot nujni dejavnik za njeno sprejemanje ter nadaljnje razvijanje novih, še naprednejših vrednot.

- Opozorimo pa tudi lahko, da vrednote opravljajo funkcijo pomnjenja. Prav vrednote so pojavi, ki lahko pri osebnosti tudi izrazito vplivajo na njeno pomnjenje. Tudi (za)pomnitev informativnih vsebin lahko pri osebnosti poteka hitreje in bolje, če so te vsebine usklajene z vrednotami osebnosti. Včasih pa lahko pri njihovem sprejemu celo prihaja do (delne) prekinjenosti. Osebnost se namreč tudi lahko vztrajno upira (za)pomnitvi tistih informativnih vsebin, ki so zanjo povsem nove. Nove v pomenu neskladanja z njenimi že izoblikovanimi vrednotami. Prav zato se poudarja, da so tudi pri osebnosti vrednote relativno stalne in (včasih izredno) težko spreminjajoče se kategorije.

- Smotrno pa je tudi reči, da vrednote z opravljanjem svojih različnih funkcij lahko vplivajo na obnašanje osebnosti. Ali, rečeno še drugače: pri osebnosti lahko opravljajo vrednote funkcijo možnega vplivanja na njeno obnašanje. Pa tudi funkcijo možnega predvidevanja njenega obnašanja. Toda, ko poudarjamo, da pri osebnosti vrednote tudi lahko opravljajo funkcijo možnega vplivanja na njeno obnašanje, moramo seveda znova reči, da zgolj vrednote osebnosti ne predstavljajo edino določilnico njenega obnašanja. Le-to je tudi določevano z množico drugih dejavnikov, nastopajočih v družbenem okolju. Tako pri tem, kako se bo obnašala osebnost, poleg njenih (osebnih, individualnih in socialnih) vrednot igrajo pomembno vlogo tudi njene ocene, ki temeljijo na predvidevanju, kako bo sprejelo njeno obnašanje tudi družbeno okolje, v katerem osebnost živi.

- Razpravo o funkcijah, ki jih pri osebnosti opravljajo vrednote, lahko še tudi dopolnimo s pomembno ugotovitvijo. Ta je, da prav vrednote pri osebnosti tudi predstavljajo temelj njenega čuta za opravljanje dolžnosti¹¹ in odgovornosti. Tudi izrečeno dejstvo ponovno potrjuje, kako zelo aktivno vlogo(e) lahko pri osebnosti opravljajo vrednote. "Do vrednot ima človek namreč odnos kot do nečesa, kar ga zavezuje. Zato bi lahko rekli: kolikor vrednot ima človek, kolikor vrednot je sprejel, toliko ima tudi dolžnosti in odgovornosti. Če ima človek na primer vrline pravičnosti, iskrenosti in druge, tedaj ima do njih tudi dolžnost in odgovornost. Če izpolnjuje te vrline, izpolnjuje tudi določene dolžnosti do sebe, do drugega človeka, do družbene skupine in organizacije."¹²

- Že pri obravnavi funkcij, ki jih opravljajo vrednote tako v življenju posameznika kot v celotnem družbenem življenju, smo tudi opozorili na opravljanje integrativne funkcije vrednot. Povedali smo, da tako, kot lahko vrednote integrirajo posameznikovo

¹¹ O dolžnostih, opredelitvi njihovega bistva, o njihovi relativni in absolutni naravi, o njihovih različnih vrstah itd. glej obširneje še v delih: Pavičević Vuko, O dužnostima (1. in 2. del), Izdavačko preduzeće "Rad", Beograd, 1962.

¹² Dr. Ilija Mrmak, Prispevki k marksistični zasnovanosti vzgoje in izobraževanja, Zavod SRS za šolstvo, Novi vidiki, Ljubljana, 1977, str. 176.

osebnost, se njihov integrativni (kohezivni) učinek tudi izraža na globalnem, družbenem nivoju.

SKLEPNA MISEL

V pričajučem prispevku smo torej pojasnili, da je vrednota zelo pomembna oblikovalna sestavina človekove osebnosti. Oblikovalni učinki vrednote na osebnost so zelo različni. Ta raznovrstni pojav se zaradi svoje takšne narave tudi različno klasificira (tipologizira). Toda, navzlic obstoju njegovih različnih klasifikacij (tipologij), lahko tako raznovrstno obstoječe vrednote opravljajo v življenju posameznika in družbe mnoge, v dialektičnem prepletu pogojene, sila pomembne funkcije. Vsa ta spoznanja pa so zelo pomembna, še predvsem za današnji čas, ko vrednotni pojav mnogokrat tako izrazito spreminja svojo naravo, da upravičeno govorimo o pojavu "prevrednotenje vrednot".

VIRI

- 1) ARHANGELSKI - Mihailovič, Leonid, Marksistkaja etika, Izdatelstvo "Misl", Moskva, 1985.
- 2) BAČEVIĆ, L., Pristup proučavanju vrednosnih dimenzija mednarodne televizijske razmene, Magistrski rad, FSPN, Ljubljana, 1978.
- 3) ĐURIĆ, M., Postanak, razvitak i promene opštih vrednosti, Savremeni, Beograd, 1967.
- 4) FILIPOVIĆ, V., O aksiologiji kao temeljnoj filozofskoj disciplini, Zagreb, 1963.
- 5) HAVELKA, N., Saznajni sadržaj socijalnih stavova (doktorska disertacija), Filozofski fakultet, Beograd, 1972.
- 6) HAVELKA, N., Emocije u stavovima, Kolarčev narodni univerzitet, Beograd, 1975.
- 7) JODL, F., Geschichte der Ethik als philosophischer Wissenschaft, I. Band, Stuttgart und Berlin, 1930.
- 8) JUŽNIČ, S., Politična kultura, Obzorje, Maribor, 1973.
- 9) KANGRGA, M., Etika in revolucija, Nolit, Beograd, 1981.
- 10) KIRN, A., Vrednotne razsežnosti znanosti, TIP, Ljubljana, let. 1986, št. 12.
- 11) MARKOVIĆ, M., Marksistički humanizam i problem vrednosti, Zbornik "Humanizam i socijalizam", Zagreb, 1963.
- 12) MASLOV, A.H., Motivacija ličnosti, Nolit, Beograd, 1982.
- 13) MRMAK, I., Kriza našega društvenega vrednostnega sistema in oblikovanje vrednot, Krizni pojavi (Zbornik razprav), FSPN, CDPI, Ljubljana, 1983.
- 14) MRMAK, I., Prispevki k marksistični zasnovanosti vzgoje in izobraževanja, Novi vidiki, Zavod SRS za šolstvo, Ljubljana, 1977.
- 15) PAVIČEVIĆ, V., O dužnostima (1. in 2. del), Izdavačko preduzeće "Rad", Beograd, 1962.
- 16) RUS, V., Etika in socializam, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1976.
- 17) ŠTER, J., Socialistična morala in morala v socializmu, Knjižnica sindikati, Ljubljana, 1981.
- 18) TANOVIĆ, A., Vrijednost i vrednovanje, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1972.
- 19) TOMIĆ, S., Marksizam i vrijednosna orijentacija u nastavi, Univerzitet danas, Beograd, let. 1986, št. 1.
- 20) FEIGE, W., Beiträge zur Methodik des Staatsbürgerkundeunterrichts, Volk und Wissen, Berlin, 1975.
- 21) VUJČIĆ, V., Sistem vrijednosti i odgoja, Školske novine, Zagreb, 1987.
- 22) ŽIVOTIĆ, M., Čovek i vrednosti, Prosveta, Beograd, 1969.